

Kommunal planstrategi 2016-2020

Vedtatt av Stavanger bystyre 27.03.2017

STAVANGER KOMMUNE

Innhold

Bystyrets vedtak	4
1 Innledning	5
2 Om kommunal planstrategi	6
3 Fra utfordringer og muligheter – til planbehov	8
3.1 Stavangers utfordringer, muligheter og planbehov	9
3.2 Omstilling - sysselsetting, befolkningsutvikling og boligtilbud	11
3.2.1 Omstilling i næringslivet	11
3.2.2 Endret demografi	13
3.2.3 Boligmasse og husholdningsstruktur i balanse?	15
3.3 Klimarobust og attraktiv by	16
3.3.1 En by med korte avstander – klimavennlig og attraktiv	17
3.3.2 Klimatilpasning	20
3.4 Velferd og folkehelse	20
3.4.1 Sosiale ulikheter	20
3.4.2 Levevaner og helsetilstand i endring	21
4 Framtidsbilder	24
5 Evaluering av Kommuneplan 2014-2029	26
6 Planbehov i perioden 2016-2020	25
Vedlegg	32

Bystyrets enstemmige vedtak fra møte 27. mars 2017 sak 41/17

---

*Kommunal planstrategi 2016 – 2020, datert 28. november 2016 vedtas.
Bystyret viser til budsjettvedtaket for 2015 og 2016.*

*Rådmannen bes utarbeide en egen temaplan for å tilrettelegge for å vinne nye varige land-områder i kommunen, ved å benytte tunnelmasser fra de større anleggsprosjektene de kommende årene. Det vises for eksempel til det som er vunnet av nytt land i JåttåVågen, og Østre-bydel, og videre muligheter her og andre steder i kommunen.
Temaplan for barn og unges oppvekstvilkår innarbeides i planstrategien 2016 – 2020.*

Bystyrets vedtak er innarbeidet i planstrategien.

1 Innledning

Kommunal planstrategi skal klargjøre hvilke planoppgaver kommunen bør starte opp eller videreføre i perioden 2016-2020. Kommunal planstrategi drøfter utviklingstrekk som påvirker kommunen som samfunn og organisasjon. Dette er grunnlaget for å vurdere planbehovet i perioden. Planstrategien er ikke en plan der det skal vedtas mål og strategier.

Regjeringens forventninger til kommunal planlegging er sammen med kommunens egen vurdering av utfordringsbildet, retningsgivende for planstrategien. Dessuten er Regional planstrategi 2017-2020 lagt til grunn. Et viktig siktemål med planstrategien er å styrke den politiske prioriteringen av planoppgavene.

Her gis først en orientering om **hva kommunal planstrategi er**. Deretter gjennomgås **Nasjonale forventninger** til kommunal planstrategi og kommunal oversiktsplanlegging. Videre gjøres en vurdering av **utfordrings- og mulighetsbildet** for kommunen som samfunn og organisasjon.

Det er usikkerhet om utfordringene og mulighetene i et lengre tidsperspektiv. Framtidsbildene som gjengis i siste kapittel ble lagt fram i forbindelse med befolkningsframskrivingen for 2016. De viser mulige utviklingsforløp for befolkningsveksten på lang sikt. De gjengis i kortform i planstrategien for å vise usikkerheten ved utviklingen på lengre sikt. Det anbefales at framtidsbildene videreutvikles, som grunnlag for kommende rullering av kommuneplanen.

2 Om kommunal planstrategi

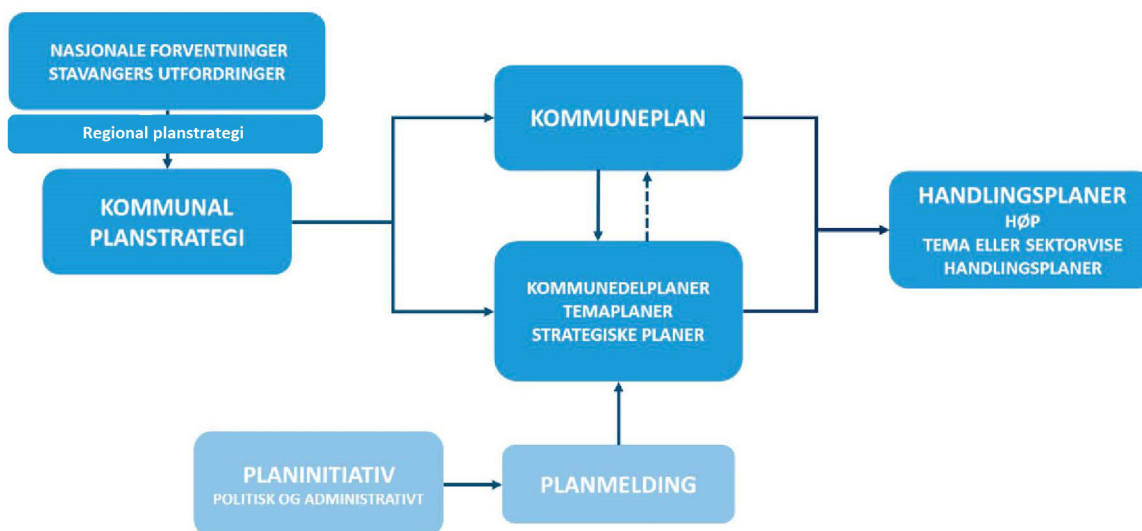
Planstrategien er ikke en plan, men skal drøfte utviklingstrekk i kommunen som samfunn og organisasjon. Drøftingen er grunnlaget for å ta stilling til planbehovet i kommune-styreperioden. Planstrategien tar stilling til hvilke samfunnsutfordringer som skal møtes av nye, eller revidering av eksisterende planer. Den tar ikke stilling til innholdet i planene. Kommunal planstrategi er ikke en arena for å vedta mål og strategier.

En oppdatert framstilling av kommunens plansystem er vist i figur 1. Den vil innarbeides i kommunens styringssystem. Kommunen tar i planstrategien formelt stilling til om kommuneplanen skal rulleres.

forrang framfor andre temaplaner, men krever at planarbeidet følger planlovens krav til prosess.

TEMAPLANER: Overordnede og strategisk rettede fagplaner og sektorplaner. En temaplan lages normalt for tema der plan- og bygningslovens prosesskrav ikke antas å bidra vesentlig til planens kvalitet eller relevans. I mange tilfeller vil det likevel være nyttig å anvende prosesskrav for kommunedelplaner. Universitetsmeldingen kan være et eksempel på en tema plan.

KOMMUNENS PLANSYSTEM

Figur 1 Kommunens plansystem, og planstrategiens rolle i plansystemet.

Planer som omfattes av planstrategien er:

KOMMUNEDELPLANER: Plan for et geografisk område, et tema eller for et virksomhetsområde. I planloven tenkt som en utdypning av kommuneplanen. Kommunedelplaner har ingen særskilt status eller

STRATEGISKE PLANER: Primært kommuneinterne planer for tema som gjelder kommunens samlede virkefelt - eksempelvis arbeidsgiverstrategi, IKT-strategi og kommunikasjonsstrategi.

I tillegg til de tre nevnte plantypene fremmes også forslag om *overordnede utredninger* som bør gjennomføres for å styrke kunnskapsgrunnlaget for planleggingen. Regjeringen understreker i de nasjonale forventningene kommunenes ansvar for at planer baseres på et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Utredningene som foreslås er vurdert som nødvendige for mer kunnskap om noen av utfordringene som beskrives i planstrategien.

Planstrategien skal gi svar på plan- og utredningsarbeidet som skal igangsettes fram til 2019.

I kommunens plansystem skjer koplingen mellom langsiktig og kortsiktig samfunnsplanlegging i Handlings- og økonomiplanen (HØP) og virksomhetenes årsplaner. Koplingen er vist i figur 1. I HØP og årsplanene legges premissene for gjennomføringen av de langsiktige målene, og retning for årlige prioriteringer.

For å etablere en sterkere sammenheng mellom målene i langsiktig samfunnsplanlegging og innretning av virkemiddelbruk og prioriteringer i HØP, anbefales det å utarbeide en

langsiktig investeringsoversikt for kommunen. En langsiktig investeringsoversikt kan vise investeringer og finansieringsbehov som følger av kommuneplanens føringer. Både forutsetningene om folkevekst og utbyggingsmønster i kommuneplanen danner viktige premisser for vurdering av kommunens langsiktige investeringsbehov. Det anbefales at det i tilknytning til rullering av kommuneplanen utarbeides en investeringsoversikt, fortrinnsvis med kommuneplanens tidshorisont.

I HØP er det etablert rutiner på rapportering av oppfølging av de langsiktige og kortsiktige mål. For å sikre kontinuerlig oppmerksomhet på oppfølging av kommunens langsiktige mål, er det en utfordring å forbedre rapporteringen på oppfølgingen av målene. Samtidig er det en utfordring å gi, særlig målstrukturen i overordnede planer en innretning. Det anbefales at det ved kommende kommuneplanrullering arbeides med en bearbeiding og tydeliggjøring av langsiktige mål. Og at det i arbeidet med HØP 2018-2022 arbeides med en forbedring av den årlige rapportering på måloppnåelse.

3 Fra utfordringer og muligheter- til planbehov

På bakgrunn av en drøfting av utfordringene for kommunen som samfunn og organisasjon, skal kommunen peke på planbehov. Stavangers utfordringer og muligheter spenner over et vidt spekter, med varierende tidshorisont og grad av sikkerhet. Som en forenkling kan vi plassere utfordringene i to hovedkategorier:

Regjeringen understreker at klare overordnede føringer for areal- og samfunnsutviklingen, bidrar til at detaljplaner kan behandles raskere og mer forutsigbart. I planstrategiarbeidet er det derfor viktig å prioritere ressurser til oppdatering av overordnede planer.

Figur 2. Forenklet kategorisering og beskrivelse av kommunens utfordringer på ulikt nivå.

Virkeligheten er mer kompleks enn vist i figur 2. Utfordringer kan plasseres i begge kategorier. Virkemidler vil kunne ha stor effekt på tvers av utfordringsområdene. Eksempler på dette er innovasjon, digitalisering, samhandling med omverdenen og arbeidsformer på tvers av organisatoriske skiller.

Planstrategien har oppmerksomheten på Stavangers samfunnsutfordringer og muligheter. Dette må kombineres med oppfølging av nasjonale forventninger til kommunal planlegging. Nasjonale forventninger er hjemlet i plan- og bygningsloven, vedtatt ved kongelig resolusjon 12.06.15. De nasjonale forventningene er:

- Gode og effektive planprosesser
- Planlegging for bærekraftig areal- og samfunnsutvikling
- Planlegging for attraktive og klimavennlige byområder

Regional planstrategi er lagt til grunn for planstrategien. I planprogrammet for *Kommuneplan 2019-2034* skal sammenhenger mellom regional og kommunal planlegging tydeliggjøres. Samtidig avklares bruk av kommunale og fylkeskommunale ressurser til medvirkning i det kommunale og regionale planarbeidet.

Som figur 3 på neste side viser, er det en sammenheng mellom utfordrings- og innsatsområdene i gjeldende kommuneplan og HØP. På samme måte er det en sammenheng mellom utfordringsbildet i gjeldende HØP, og samfunnsutfordringene som er bragt i fokus i denne kommunal planstrategi. Men utfordringsbildet endres over tid. For eksempel er det i gjeldende kommuneplan sterkt vektlagt en håndtering av høy folkevekst, mens vekstforventningene siden er betydelig dempet, blant annet i HØP 2016-2019.

Endringer i utfordringsbildet vil reise spørsmål om behov for nye planer eller rullering av eksisterende, som ikke er vedtatt i planstrategien. Kommunen skal fange opp og respondere på behovsendringer. For å sikre en reell vurdering av planbehovet ved nye planinitiativ, kfr. figur 1, foreslås det at det utarbeides en planmelding for nye planinitiativ. Planmeldingen skal

- vurdere behovet for ny plan, herunder hvor mye som er dekket eller kan dekkes av eksisterende planer.
- alternative planformer.
- vurdere om det finnes alternativer til ny plan for å dekke styrings- eller gjennomføringsbehovet.
- antatt tids- og ressursbehov for gjennomføring av plan.

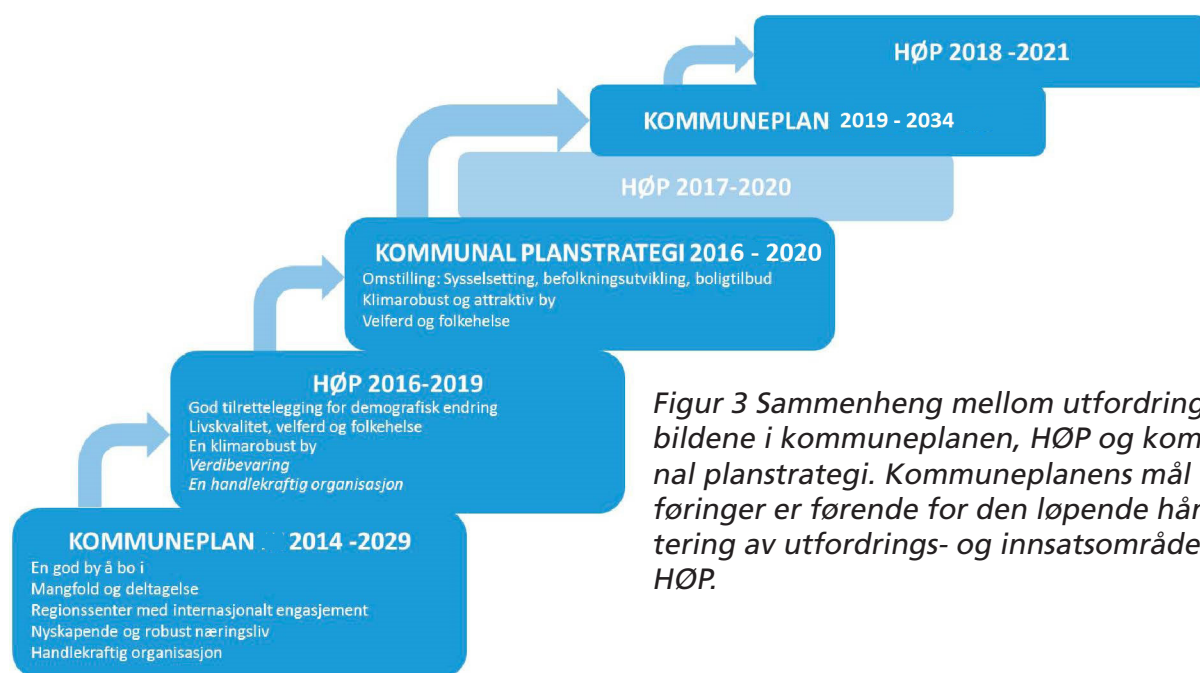
Siste strekpunkt kan utdypes slik. Beskrivelsen av utfordringsbildet peker på økende endringstakt i samfunnet, økt kompleksitet i samfunnsutfordringene og økte krav til tverrsektoriell samhandling. I vurderingen av hvordan samfunnsutfordringene skal løses, er det nødvendig å stille spørsmål ved hva som er den mest hensiktsmessige måten å møte disse på. Er det gjennom utarbeiding av nye planer, eller gjennom nye måter å samhandle med innbyggere, organisasjoner, næringsliv og andre offentlige myndigheter på?

3.1 Stavangers utfordringer, muligheter og planbehov

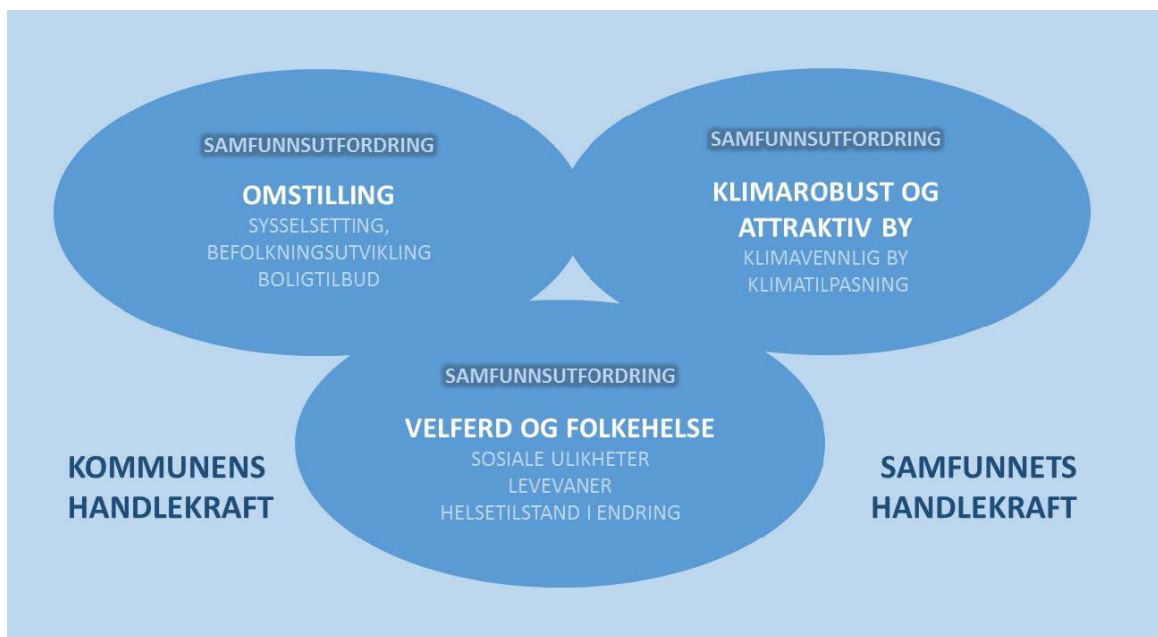
Drøftingen av Stavangers utfordringer i planstrategien tar med seg beskrivelse av utfordringsbildet i gjeldende kommuneplan og HØP. Utfordringsbeskrivelsen har dette som utgangspunkt, men vil naturlig nok fornyes og oppdateres. Utfordringsbeskrivelsen i planstrategien er konsentrert i 3 hovedpunkt vist i figur 4:

Utfordringsbildet har tydelige forbindelser til beskrivelsen av utfordrings- og innsatsområdene i Handlings- og økonomiplan for 2016-2019. Denne beskriver en forventning om lav folkevekst. I denne planstrategien vektlegges sammenheng mellom aktivitet i næringslivet og befolkningsutviklingen i kommunen, og behov for omstilling som grunnlag for fortsatt vekst.

Vektleggingen av klima som en sentral samfunnsutfordring er videreført fra Handlings- og økonomiplanen inn i planstrategien. Som en oppfølging av Nasjonale forventninger til kommunal planlegging er det imidlertid vektlagt hvordan arealplanleggingens bidrag til å løse klimautfordringen skjer i samspill med planlegging av en attraktiv by.

Figur 3 Sammenheng mellom utfordringsbildene i kommuneplanen, HØP og kommunal planstrategi. Kommuneplanens mål og føringer er førende for den løpende håndtering av utfordrings- og innsatsområder i HØP.

Figur 4 Stavangers utfordrings- og mulighetsbilde. Både ny (smart)teknologi og kommunens organisering av oppgaveløsningen vil påvirke om, og hvor effektivt, kommunens planer kan løse utfordringene.

Handlings- og økonomiplanens framheving av klima videreføres som sentral utfordring i planstrategien. I planstrategien settes og klima og målene om en bærekraftig byutvikling i tydeligere sammenheng med utfordringen om å forsterke byens attraktivitet. Dette også som en oppfølging av regjeringens forventninger til kommunal planlegging, og bystyrets endelige vedtak av rullering av gjeldende kommuneplan.

Kommunens handlekraft

Som beskrevet i figur 4 vil kommunens handlekraft ha påvirkning på hvor effektivt samfunnsutfordringene løses. Kommunens handlekraft handler både om effektivitet i intern samhandling og oppgaveløsning, og kommunens evne til god samhandling med kommunesamfunnet for øvrig, nabokommunene og regionale og statlige etater. Kommunen jobber kontinuerlig med å utvikle arbeidsmåter og organisasjon. Et viktig trekk ved dette utviklingsarbeidet er blant annet å ha et tydelig utadrettet perspektiv på «interne» planer og strategier. Innovasjon i anskaffelser og IKTstrategi for økt tilrettelegging av åpne data er eksempler på det. Videre vil kommunens bruk av smartteknologi som

verktøy og ha betydning for kommunens handlekraft. Videre hvordan planene og strategiene resulterer i forbedringer av tverrfaglig og tversektoriell samhandling, herunder nye måter å løse dette på.

Kommunens økonomiske situasjon vil og ha stor betydning for handlekraften. For tiden preger lavere vekst kommunens inntekter, men har og betydning for etterspørselen etter tjenester fra kommunen. Kommunen arbeider med tiltak for å opprettholde økonomisk handlingsrom også på lengre sikt

En innledende analyse av kommunens møte med samfunnsutviklingen har vist et behov for å utvikle og ta i bruk nye styrings- og organisasjonsformer for å opprettholde kommunens handlekraft over tid. Organisasjonens evne til å utvikle helhetlige løsninger på tvers av etablerte strukturer må styrkes.

Organisasjonen kjennetegnes av høy aktivitet innen forbedring, nytenkning og innovasjon. Det er behov for å gi en tydeligere felles retning for å systematisere arbeidet. Det er videre behov for å styrke gjenbruk av kompetanse og innovative løsninger på tvers av organisasjonen, for å realisere potensialet og nytteverdien for kommunens innbyggere.

Kommunen står overfor store samfunnsutfordringer som må løses på tvers av organisasjonen og i samhandling med aktører i omgivelsene. Følgende tre tverrgående satsinger er pekt ut for å supplere tiltak og aktiviteter innen tjenesteområdene:

- Omstilling, forenkling, effektivisering og tilpasning til lavere økonomiske rammer
- Smartby og digitalisering
- Fleksibel organisering og samhandling

Innholdet i satsingsområdene vil bli konkretisert i utarbeidelsen av neste handlings- og økonomiplan.

Kommunereformen

Kommunestyrene i Rennesøy, Finnøy og Stavanger har vedtatt at kommunene skal gjennomføre en prosess for sammenslåing. Neste planstrategi vil omfatte hele den nye kommunen. For de planer som foreslås utarbeidet for kommende fire års periode, vil det etableres dialog og informasjonsutveksling med Finnøy og Rennesøy der dette er naturlig.

3.2 Omstilling - sysselsetting, befolkningsutvikling og boligtilbud

Arbeidsplassutviklingen i arbeidsmarkedsregionen driver de eksterne flyttestrømmene og er viktigst for befolkningsutviklingen. Få flytter til bolig i vår region uten at de har en studie- eller arbeidsplass. Boligtilbudet er en konsekvens av befolkningsutviklingen. Boligtilbudet kan begrense, men skaper normalt ikke folkevekst.

Sider ved befolkningsutviklingen har betydning for tilgang til arbeidskraft. Utviklingen for disse drøftes her, samtidig som de og

danneret nødvendig bakteppe for vurderingen av de øvrige utfordringene. Det drøftes og som en utfordring hvordan strategier for utvikling av nye boliger og utnytting av eksisterende boliger, i samspill kan legge til rette for befolkningsutvikling – med særlig oppmerksomhet på barnefamilier.

3.2.1 Omstilling i næringslivet

Norsk økonomi er følsom overfor konjunktur- og valutasvingninger. Stavangerregionen er spesielt sårbar overfor slike endringer, siden næringslivet over tid har vært relativt ensidig og relatert til olje og gass. Olje- og gassnæringen har vært stor og lønnsom, og gitt ringvirkninger i form av aktivitet og næringsutvikling i fastlandsøkonomien.

Stavanger utfordres til omstilling når synkende oljepris og kostnadsreduksjoner i olje- og gassnæringen gir stigende arbeidsledighet. Når dette sammenfaller med økte forventninger om et grønt skifte, med mål om endret økonomisk vekstkraft utfordres både næringslivet og offentlig sektor til omstilling. Det er imidlertid en rådende oppfatning at olje- og gassnæringen vil være viktig i hele kommuneplanperioden.

Omstillingsbehovet er ikke lokalt, men det treffer Stavangerregionen med stor tyngde. Selv om omstillingen i næringslivet i stor grad er knyttet til eksisterende virksomheter, spiller også oppstartmiljøer en viktig rolle. Oppstartvirksomhet viser endringskraft og vekstpotensial innenfor regionens kompetanseområder. Arbeidet med å bevare arbeidsplasser, støtte opp om innovasjon i eksisterende bedrifter og oppstartmiljøer er av stor betydning. Stavanger har tradisjon for samarbeid på tvers av aktørgrupper, Triple-Helix-samarbeid, hvor akademien, næringslivet og offentlig sektor inngår.

I omstillingsprosessen er det en periode med arbeidsledighet på et nivå Stavanger ikke er vant til. Flyttestrømmene følger tilgang på arbeidsplasser og boliger. Arbeidssøkende følges opp med tiltak for å motvirke langtidsledighet og fraflytting av kompetanse. Bruk av eksisterende kompetanse og teknologi i nye markeder, spesielt knyttet til utvikling av

smarte byer og hjem, er en del av omstillingsprosessen næringslivet er inne i. Dette forventes å gi synergier i offentlig sektor.

Det er viktig å støtte opp om og styrke eksisterende næringsmiljøer. Tilgang til og erfaring fra bruk av havet som naturressurs, er et fortrinn for regionen. Energiressurser og kompetanse knyttet til teknologi for effektiv energiproduksjon- og bruk, er også erfaringer det bygges videre på ved utvikling av næringsklynger innen velferdsteknologi, avansert mekanisk verkstedindustri, løsninger for smarte byer og hjem, og IKT mer generelt. Overføringsmulighetene fra offshore-industrien til oppdrettsnæringen er viktig, i tillegg til at kompetanse knyttet til energi er etterspurt globalt.

Videreutvikling av teknologiklynger, forskningsbasert innovasjon, oppstartmiljøer og samarbeidsprosjekter mellom offentlig sektor, næring og forskning bør fortsette med etableringer som styrker næringsklyngene. Logistikknutepunkt, næringsområder som eksempelvis Stavanger sentrum, Forus og forsknings- og innovasjonsmiljøer er av regional og nasjonal betydning.

Når olje- og gassnæringen får mindre betydning, vokser behovet for andre næringer. Flere av de nye teknologirelaterte næringene avledes fra kompetanse som er bygget opp i olje- og gasssektoren. Det er krevende å få til den nødvendige omstillingen av arbeidskraft og kapital, og det jobbes strategisk med bedriftsetableringer for å beholde høy ingeniør- og teknologikompetanse.

Bruk av eksisterende kompetanse og teknologi i nye markeder, spesielt for utvikling av smarte byer og hjem, er en del av omstillingsprosessen. Markedet for smartby-teknologi og -løsninger er i sterk vekst. Som del av en global urbaniseringstrend, bor stadig flere mennesker i byer. Bruk av smartby-teknologi og -arbeidsmetoder kan bidra til å løse byutfordringene, samtidig som det gir nye arbeidsplasser i regionen. Åpne data og nye former for samarbeid med næringslivet i tjenesteutviklingen, vil inngå og bli sentral i kommunens omstillingsarbeid. I bruk av åpne data og utvikling av Smarte byer er innbyggerinvolvering sentralt.

Strategisk næringsplan er det viktigste planredskapet for å utøve og gjennomføre næringspolitikk i Stavangerregionen. Gjeldende plan er utarbeidet i en periode med høykonjunktur og jakt på arbeidskraft. Planen skal revideres for i større grad å reflektere de utfordringene regionen står overfor nå. For å sikre bærekraftig byutvikling er forskning, innovasjon og internasjonalisering sentrale virkemidler. Samhandling med næringsliv og academia er en forutsetning. De tre virkemidlene henger nært sammen med utvikling av den smarte byen og organisering av kommunen.

Rogaland og Stavanger har en sterk matklynge med betydelig vekstpotensial. Matsatsingen har vært næringspolitisk prioritert gjennom mange år. For å legge til rette for videre vekst, vil stimulering av forskning og utvikling i næringen, samt videreutvikling og oppbygging av gode kompetansemiljøer være viktig. Et annet sentralt element i matsatsingen er et aktivt og robust landbruk. Landbruket er avhengig av forutsigbare rammevilkår for driften, herunder trygghet for at landbruksareal ikke omdisponeres. Dette er sikret gjennom langsiktig grense landbruk. Som del av videreutviklingen av matsatsingen er det behov for en strategiplan for mat og landbrukssatsingen. Det må vurderes hvordan havbruksnæringen kan innpasses i en slik plan.

Planbehov:

- **Rullering av Strategisk næringsplan**
- **Strategi for Innovasjon & forskning**
- **Smartbystrategi**
- **Strategi for internasjonalisering**
- **Ny strategi/plan for mat og landbruk**

3.2.2 Endret demografi

Grunnlaget for dagens befolkningssammensetning i Stavanger, er en jevn folkevekst på i underkant av en prosent årlig helt fra 1965. I perioden fra 2005 til 2010 doblet folkeveksten i Stavanger seg. Årsaken var høy aktivitet i petroleumsvirksomheten sammen med åpning for arbeidsinnvandring fra nye EU-land i Øst-Europa. Fra 2010 til i dag er folkeveksten redusert. I 2015 var folkeveksten mindre enn halvparten av den årlige veksten i førtiårsperioden før 2005.

Migrasjon, arbeidsinnvandring og flukt

Rundt 60 millioner mennesker er i dag på flukt i verden på grunn av krig eller forfølgelse. Disse menneskene er enten på flukt i sitt eget land eller de har flyktet til et annet land. Minst 200 millioner mennesker vil trolig flykte fra hjemmene sine på grunn av klimændringer mot slutten av dette århundret, ifølge FNs klimapanel. I Europa søkte over 1,2 millioner om politisk asyl i EU i 2015, noe som er dobbelt så mye som året før.

Norge står overfor et større antall asylsøkere og flyktninger enn vi har gjort noen gang før. Drøyt 31 000 personer søkte om beskyttelse i 2015. Usikkerheten rundt omfang og konsekvenser av folkevandringene er stor. Behovet for bosetting har imidlertid økt. Økt bosetting av flyktninger som får rett til opphold, vil gi oss nye utfordringer. Det betyr behov for flere boliger, økte ressursene til introduksjonsprogrammet må økes, plasser i barnehage, grunnskole og videregående skole økes og behovet for arbeidsplasser/arbeidstreningssplasser øker. Å delta på arbeidsmarkedet er sentralt for integrering og for å motvirke sosial ulikhet og utenforskap. Med et regionalt arbeidsmarked som er i endring og omstilling, er innlemmingen et usikkerhetsmoment framover.

Når antall og sammensetning er ukjente størrelser, enten det gjelder mennesker som kommer av fluktgrunner eller mennesker som kommer for å søke arbeid, utfordres kommunens mulighet for planlegging. Å finne rett type bolig eller å tilrettelegge det riktige skoletilbudet er eksempler på kommunale oppgaver som fordrer fleksibilitet når migra-

sjonsbildet endrer seg raskt. Håndteringen krever bredt samarbeid både med staten og sivilsamfunnet, mellom kommunene, og også med frivillig sektor og lokalt næringsliv.

Det er viktig å legge til rette for at bosetting av flyktninger ikke bidrar til geografisk opphoping av levekårsutfordringer. Kommunen må ha oppmerksomhet på dette i kommuneplanarbeidet.

Tilstrømmingen av arbeidsinnvandrere fra EØS-området – og særlig fra nye EU-land i Øst- og Sentral-Europa – har vært hovedelementet i migrasjonsstrømmene til Norge og Stavanger-området. En Faforapport som oppsummerer funn fra forskning om arbeidsinnvandring, dokumenterer blant annet en økende tendens til varig bosetting blant arbeidsinnvandrerne og deres familier. Arbeidsinnvandrerne er så langt overrepresentert i arbeidslivets lavere sjikt, med begrenset mobilitet.

Voksne arbeidsmigranter har ikke rett til språkopplæring og faller utenfor tiltakene rettet mot flyktninger. Det er en utfordring med tanke på kunnskap om hvordan det offentlige fungerer, kulturforståelse og generelle forutsetninger for god integrering. Ettersom mange av arbeidsplassene er i konjunkturutsatte næringer, vil økende ledighet kunne få økonomiske konsekvenser, men også begrense migrantenes arenaer for samfunnsdeltakelse.

Den sterkt økende asyltilstrømmingen har vist seg å bidra til et mer polarisert debattklima hvor hatefulle ytringer til tider dominerer debatten. På den andre siden ser vi at flyktningssituasjonen også utløser et stort engasjement fra frivillige organisasjoner og enkeltpersoner. Innbyggernes frivillige innsats er et svært positivt bidrag i integreringsarbeidet.

Det er viktig at kommunen klarer å framheve flerkulturelt mangfold som en ressurs i en krevende situasjon. Dette krever god, tydelig og faktabasert kommunikasjon ut til innbyggere. Det er behov for mer kunnskap om hvilke faktorer som er viktigst for å utvikle en flerkulturell by som fremmer inkludering.

For å unngå sosiale spenninger mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen trenger

kommunen gode statistikker og analyser om status, utvikling og virkningsfulle tiltak. Der- som avstanden mellom majoritets- og mino- ritetsbefolkningen øker på områder som er avgjørende for minoritetenes opplevelse av likeverd og tilhørighet, kan det føre til sosial uro og gi grobunn for ekstremisme. Både kunnskap om hvorvidt avstanden mellom ma- joritetsbefolkningen og minoritetsbefolkning- en øker, og om kritiske suksessfaktorer for å utjevne disse forskjellene, er derfor sentralt.

Færre fødsler

Fruktbarhetstallet¹ i landet og Stavanger har sunket fra 2,0 barn per kvinne rundt 2010 til 1,7 barn per kvinne i 2015. Lengre utsettelse av når kvinner får sitt første barn og synken- de andel kvinner som får tre eller flere barn bidrar til nedgangen. Reproduksjonsnivået i Norge ligger på i underkant av 2,1 barn per kvinne. Dette nivået kreves for å opp- rettholde folkemengden – når vi ser bort fra flyttinger. På landsnivå har ikke fruktbarhets- tallet vært lavere siden 1986, mens Stavanger aldri har hatt lavere fruktbarhet. Siden 2011 har Stavanger ligget lavere enn landet. For kommunen er dette en ny situasjon ettersom vi i årtier har hatt høyere fruktbarhet enn landet.

Fruktbarhet må blant annet ses i sammen- heng med muligheter for å kombinere fami- lie og arbeid og med økonomiske utsikter. Sammen med mulig utflytting av barnefami- lier, skaper redusert fruktbarhet utfordringer for planleggingen av barnehage- og skoletil- bud, og boligbehov. Demografiske endringer får rask effekt innen barnehage- og skole- området. Det er derfor viktig å dimensjonere barnehage- og skolekapasiteten i samsvar med demografisk utvikling. Barnehage- og skolebruksplanene krever oppfølging i kom- munens planer for god samordning av of- fentlige tjenester og boligbygging.

Aldring

Flyttemønstre påvirker i størst grad yngre aldersgrupper; flyttehyppigheten avtar med alderen. De eldste aldersgruppene er dermed mindre utsatt for uforutsette svingninger og nye demografiske trekk. Fram til neste hundre- årsskifte er det forventet at levealderen fort- setter å øke med vel ett år per tiår som følge av lavere dødelighet blant de eldre. Dette før- rer til at befolkningen eldes over tid. De store etterkrigskullene står på terskelen til pensjons- alderen. Fra 2022 får Stavanger en sterk vekst i aldersgruppen over 80 år.

Økt levealder er et tegn på et godt samfunn. Nordmenn er både blant de som lever lengst i Europa og som har færrest år med dårlig helse på slutten av livet. Samtidig må all planlegging ta utgangspunkt i at demens er en vesentlig og sterkt voksende årsak til behovet for helse- og omsorgstjenester.

Ressursbruken i helse- og omsorgssektoren vil øke kraftig som følge av aldringen i befolk- ningen, særlig dersom det ikke utvikles bære- kraftig alternativer. Utvikling av nye arbeids- måter og virkningsfulle måter å gi tjenester på, må være en del av løsningen.

Endringer i helse- og funksjonsnivå ar betyd- ning for hvordan det framtidige omsorgsbeho- veutt vikler seg. Analyser tyder på at vi lever f lere år med kronisk sykdom, men også at funksjonssvikt, og dermed hjelpebehov, inntre- senere i livsløpet. Oppmerksomhet på forebyg- ging og tidlig innsats blir sentralt.

Aldringen av befolkningen vil stille krav til kommunen, både for å dekke behovet for tjenester, tilrettelegge for gode og varierte bo - former, og finne tiltak som vil kunne gi eldre m ulighet til å bo hjemme lenger.

Planbehov:

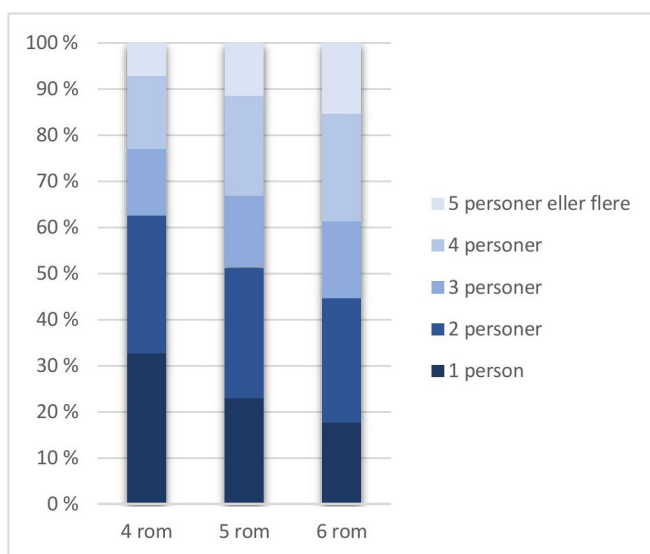
- **I kommuneplanarbeidet utredes hvilke faktorer som er viktigst for å utvikle en flerkulturell by som fremmer inkludering. Det er behov for analyser av for å vurdere hvorvidt avstanden mellom majoritets- befolkningen og minoritetsbefolkningen øker.**

¹ Samlet fruktbarhetstall (SFT) for kvinner beskriver gjennomsnittlig antall levendefødte barn hver kvinne kom- mer til å føde i hele kvinnens fødedyktige periode (15–49 år), under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden vedvarer og at dødsfall ikke forekommer.

- **Behov for utredning til kommuneplanarbeidet om konsekvensene av forventede demografiske endringer, inkludert framtidige behov, tjenestespekter, bemanning og økonomi.**
- **Omsorgsbygg 2030 skal utarbeides parallelt med temaplan for helse-, sosial- og omsorgstjenester. Omsorgsbygg 2030 skal skissere behovet for alternative boformer og sykehjemsplasser for innbyggerne i Stavanger fram mot 2030. Planen skal omfatte bygging av sykehjem, bofellesskap og alternative boformer for eldre, fysisk og psykisk funksjonshemmede, mennesker med psykiske lidelser og mennesker med rusmiddelavhengighet.**

3.2.3 Boligmasse og husholdningsstruktur i balanse?

Befolkningstettheten i vårt tettstedsområde og våre sentrumssoner er lavere enn i de andre storbyene. Samtidig har vi vesentlig høyere andel store, frittliggende boliger. Figur 6 viser at vårt storbyområde hadde nesten 50 prosent eneboliger mens Oslos andel er lavere enn 10 prosent. Storbyområdet på Nord-Jæren har med sin høye eneboligandel muligheter som kan være et fortrinn, sammenlignet med de andre storbyene.

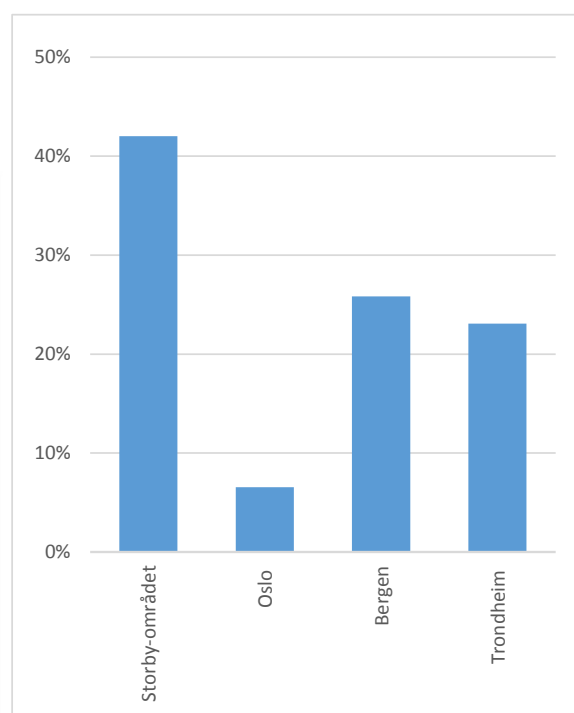

Figur 5 Boligstørrelser og antall beboere i hver bolig sammenholdt

Boligtilbudet kan være attraktivt for unge mennesker med høy utdanning i en livsfase der de etablerer seg med familie. Utfordringen er å sørge for bedre utnyttning av denne boligmassen. Figur 5 viser at en og topersonshusholdninger disponerer mer enn 50 prosent av boliger større enn fire rom. Barna har flyttet ut fra mange av disse boligene, og tilbake sitter eldre par og enslige med høgt boligkonsum.

Med en større bevegelse mellom boligstørrelser, vil flere kunne bo i en bolig som passer behovene deres. Samtidig viser forskning at livsøpstandard, enten i nybygg eller gjennom tilpasning av eksisterende bolig, er nøkkelen til at eldre kan bo og leve selvstendig hjemme. Vi klarer oss bedre og lever lenger når vi bor i et kjent miljø, i en tilpasset bolig og med nettverk i nærheten.

I Stavanger har småboliger utgjort en stor del av de fullførte boligene de siste år. Men de nye småboligene har hatt en lokalisering og en utforming av bygninger og nærmiljø som ikke har truffet eldre med høgt boligkonsum: de nye småboligområdene i nordøstre del av Storhaug bydel har kommunens laveste eldreandeler.

Figur 6 Eneboligandel av husholdningsmassen i de større byområdene

Allerede ved boligpreferanseundersøkelsen i 1999 ble det avdekket behov for å utvikle attraktive boliger i byomformingsområdene som ivaretar mange av eneboligens egenskaper. Boligene i byomformingsområdene har i mindre grad vært attraktive for barnefamilier. De større boligene møter ofte ikke kvalitetskrav barnefamiliene har, men minst like viktig er prisen. Som oftest vil eneboligen/småhuset, være et rimeligere alternativ. Det er en utfordring å få byomformingsområdene attraktive og økonomisk mulige for alle befolkningslag.

Kommunen avklarer hvor og hvor mye som skal bygges i planer og tar ansvar for infrastruktur. Kommunen har det lokale ansvaret for gjennomføringen av den nasjonale boligpolitikken, sikrer kvalitet, foretar korrigering av markedet og sikrer boforholdene for vanskeligstilte på boligmarkedet. I tillegg inneholder kommuneplanen en rekke bestemmelser som skal få fram boligprosjekter med varierte og gode leilighetstyper. Det er imidlertid klare grenser for hva som kan bestemmes gjennom plan- og bygningsloven. Skal kommunen få fram prosjekter med spesielle kvaliteter eller som er tilpasset spesielle beboere, må kommunen ha innflytelse ut over den myndigheten plan- og bygningsloven gir.

I motsetning til andre større byer, var trehuset Stavangers svar da industrialiseringen førte til byvekst. Også i seinere vekstperioder var småhus i ulike varianter hovedsvaret. Først ved årtusenskiftet, da omforming av eksisterende byområder ble tema, ble andre boligformer hovedsvaret. De siste ti år ble 83 prosent av boligene som ble fullført, bygd som fortetting av den utbygde by. Nær 60 prosent av boligene ble fullført som blokkbebyggelse.

Planbehov:

- **Behov for utredning av forholdet mellom husholdningsstrukturen og boligmassen med vurdering av hvilke tiltak som kan være mulige for å oppnå bedre utnytting av boligmassen.**
- **Behov for å utvikle attraktive boliger i byomformingsområdene som ivaretar mange av eneboligens egenskaper.**

- **Som del av kommuneplanarbeidet i storbyområdets kommuner videreføres samarbeid om befolkningsframskrivninger, som utvides med en felles boliganalyse.**

3.3 Klimarobust og attraktiv by

Global oppvarming er den største miljøutfordringen verden står overfor. Som alle land er Norge i global klimaavtale forpliktet til å kutte i klimautslipp. Landene ble på FNs toppmøte i Paris i desember 2015 enige om at temperaturen på kloden ikke skal stige mer enn 2 grader før århundret er over. I tillegg skal de gjøre alt de kan for at temperaturen ikke skal stige mer enn 1,5 grader.

Hvert land skal ha konkrete utslippsmål og rapportere på dem. For Norges del innebærer det fram til 2020 å redusere de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990. Om lag to tredeler av kuttene skal tas nasjonalt. Norge har erklært et forpliktende mål om karbonnøytralitet slik at Norge skal sørge for globale utslippsreduksjoner som motsvarer våre egne utslipp seinest i 2050.

Stavanger må ta sin del av de nasjonale forpliktelser og forberede seg på en mer offensiv nasjonal klimapolitikk for å hindre alvorlige klimaendringer. Kommunen må forberede seg på en langsiktig omstilling til et lavutslippssamfunn. Etter olje- og gassutvinning og industri, er transport landets største kilde til klimagassutslipp. Transport er kilde til to tredeler av Stavangers klimagassutslipp.

Stavanger har vedtatt mål om å redusere direkte utslipp av klimagasser med 20 prosent i 2020 i forhold til utslippene i 1991. Utslippene har økt siden 1991, og måloppnåelse i 2020 krever en reduksjon på ca. 30 prosent av dagens utslippsnivået.

Klimagassutslippene virker globalt. Således spiller det ingen rolle hvor utslippene finner sted. De lokale klimagassutslippene utgjør kun en femdel av utslippene vi genererer. De lokale utslippene per innbygger er beregnet til ca. 2 tonn per år. Totalutslippene ligger på

rundt 10 tonn per innbygger per år.² De totale utslippene innbefatter også flyreiser, produksjon og transport av varer fra andre land, mm. Utslippene skjer et annet sted, men like fullt er knyttet til vårt forbruk eller livsstil.

Bystyret har bestemt at målet om å redusere utslipp av klimagasser skal forsterkes ytterligere i ny kommuneplan. Planen skal ifølge bystyrets vedtak ta ytterligere grep for å sikre fossilfrie energi- og varmeløsninger og stimulere til en fossilfri transportsektor.

Stavanger er også i startfasen med å bli en «Smart by. Smart energistyring av bygg, selvkjørende kjøretøy, bedre transportlogistikk og mange andre funksjoner kan reduserer klimagassutslippene.

Utfordringene åpner muligheter for utvikling av sysselsetting innenfor alternative, miljøvennlige energikilder.

Planbehov:

- Mål og strategier fra klima- og miljøplanen løftes inn i kommuneplanen.
- Klima- og miljøplanen skal revideres som handlingsplan.

3.3.1 En by med korte avstander- klimavennlig og attraktiv

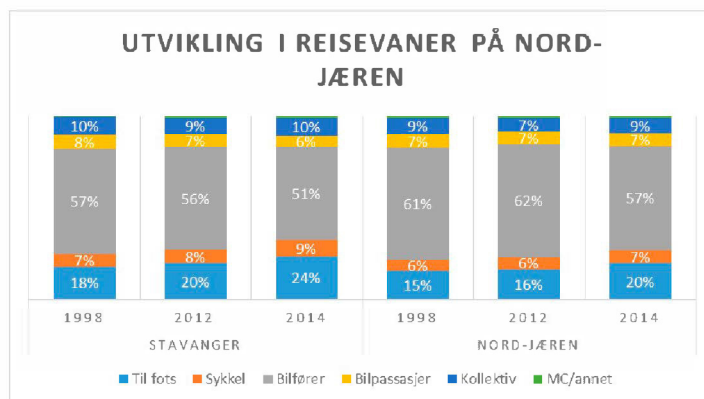
Tiltak for å begrense klimagassutslippene henger sammen med utvikling av en by som legger til rette for en enkel, og miljøvennlig hverdag for innbyggerne: En by der det er kort avstand mellom de daglige gjøremål- som gjør det til et naturlig valg å gå eller sykle. En by der det er kort avstand til nærmeste buss- eller togholdeplass - som dermed gjør det lett å velge buss eller tog til de daglige reiser.

I Stavanger har vi over flere år jobbet etter en byutviklingsstrategi som skal redusere

transportbehovet og bilandelene. Strategien legger føringer for hvordan vi etablerer den tette byen, med korte avstander fra boligen til daglige gjøremål og offentlig transport. Den skal og bidra til at vi når kommuneplanens mål om O-vekst i personbiltrafikken. Områdene i gangavstand fra bussveien og andre viktige busstraseer prioriteres for utbygging.

Nasjonal transportplan 2018- 2029 (NTP)³ viser byenes utgangspunkt for å nå O-vekstmålet. Stavanger har i følge NTP det mest utfordrende utgangspunktet av storbyene for å nå O-vekstmålet. Indikatorene på dette er befolkningstettheten, bilførerandel, biltilgang, bruk av og kvalitet på kollektivtrafikken og restriktive tiltak for biltrafikk. 1998

Fra 1998 til 2014 har andelen gangturer i Stavanger vokst. Det er og en svak positiv økning for sykkelturen i samme periode. Dette kan være et resultat av strategien om å bygge byen «innover».

Figur 7. Utvikling i reisemiddelfordeling i Stavanger kommune og på Nord-Jæren, RVU-tall.

Bypakke Nord Jæren har også O-vekst i personbiltrafikken som premiss for sin innretning. Omfattende satsing på miljøvennlige transportformer og bompengeringer med høye satser i rushtiden rundt byområdets viktigste målpunkt skal legge til rette for dette.

² <http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/2014/Mars-2014/Mulig-men-krevende-a-na-klimamalet/>

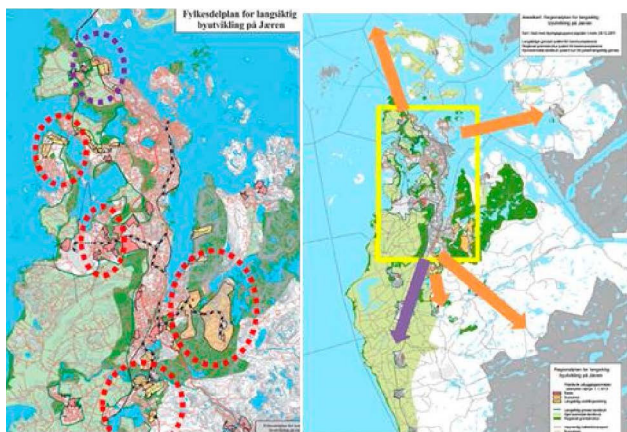
³ Miljøvennlige og tilgjengelige byområder, hoved notat datert 2. november 2015

0-vekstnålet i kommuneplanen og Bypakke Nord Jæren følger av Stortingets klimaforlik og Nasjonal transportplan. Bystyret vedtok ved sluttbehandling av gjeldende kommuneplan (15.06.15, sak 100/15) at Kommuneplan for 2019-2031 skal ta ytterligere grep for å redusere klimagassutslippene:

«Målsetningen om å redusere utslipp av klimagasser ska/forsterkes ytterligere ved neste rullering. Kommuneplanen skal da ta ytterligere grep for å sikre fossilfrie energi- og varmeløsninger og hvordan stimulere til en fossilfri transportsektor.»

Innfrielse av 0-vekstmålet vil være et av bidragene fra transport til å redusere klimagassutslippene i kommunen. Også teknologi-forbedringer vil gi et vesentlig bidrag. Forbedring av tradisjonelle forbrenningsmotorer, økt andel elektriske kjøretøy, innfasing av hydrogen- og biodrivstoff vil over tid resultere i de største bidragene til en utslippsfri transportsektor. For disse tiltakene er kommunens virkemiddeltilgang mer begrenset.

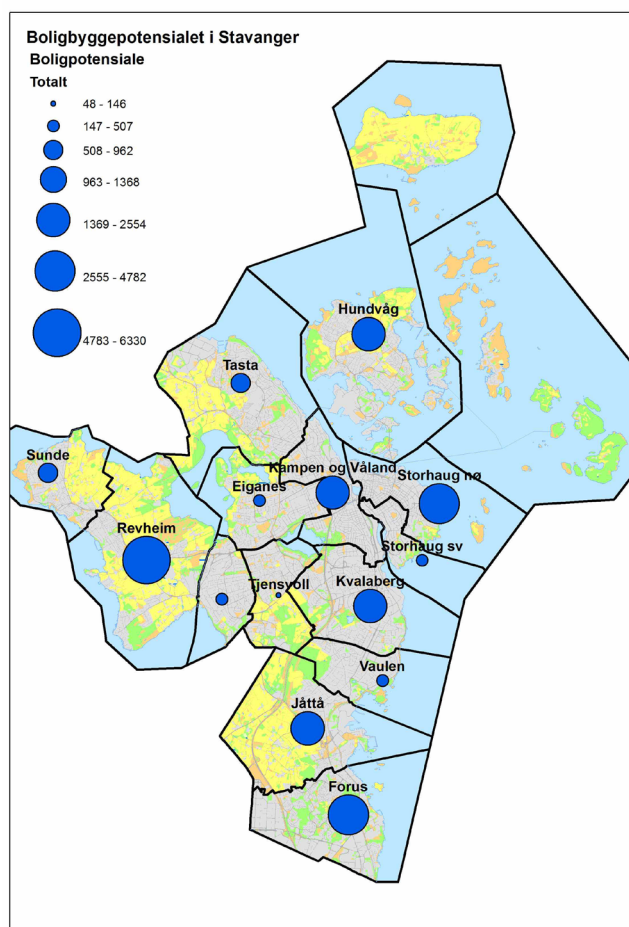
Samtidig som byutviklingsstrategien og Bypakken søker å nå 0-vekstmålet, etableres det vegprosjekt som legger til rette for økt personbilbasert innpendling til byområdet. Prosjektene er utfordrende i sett i lys Klimaforliket. Videre er det en utfordring at arealreserver i Regionalplan Jæren legger til rette for utvidelse av byområdet i flere retninger. Dette samtidig som det er et stort utnyttet potensial for fortetting og omforming i det utbygde byområdet på Nord Jæren.

Figur 8. Til venstre byutviklingsretninger i Regionalplan Jæren. Til høyre byutviklingsretninger som følger av nye veg- og baneprosjekt

Også innenfor rammene av kommunens byutviklingsstrategi er det handlingsrom for valg som kan forsterke eller svekke måloppnåelsen for 0-vekst målet og utvikling av en attraktiv by. I planer og visjoner for næringsområdene i kommunen legges det samlet til rette for arbeidsplasser som langt overstiger det vi kan forvente av sysselsettingsvekst i kommuneplanperioden. Befolkningen i arbeidsmarkedsregionen vil bare kunne gi arbeidskraft til en mindre del av det potensialet som ligger i næringsområdene. Det er en utfordring å sikre at næringsetableringene i større grad skjer tilpasset god tilgjengelighet med miljøvennlige transportmidler og målet om utvikling av et sterkt og attraktivt Stavanger sentrum og byomforming i sentrale deler av bybåndet.

Når det gjelder etablering av nye boliger er det handlingsrom innenfor vedtatt byutviklingsstrategi. Figur 9 viser en betydelig arealreserve for boliger, også ut over gjeldende kommuneplans tidshorisont fram til 2029.

Figur 9. Kapasitet i framskrivningssonene

Samtidig viser erfaringene fra foregående år at, det er gunstig med et handlingsrom i tider med sterk vekst.

Det er en utfordring å unngå for stor geografisk ubalanse mellom arbeidsplasser og arbeidstakere/boliger. Figur 9 viser nettoutpendling i Stavanger delt i fem områder.

Søyler under aksen indikerer arbeidsplassunderskudd eller nettoutpendling. Søyler over aksen viser arbeidsplassoverskudd eller nettoinnpendling. Dagens situasjon er vist sammen med en mulig 2030-situasjon der bare nye bosatte arbeidstakere og ikke nye arbeidsplasser er lagt til. Vestre del av Stavanger har rundt 10 000 færre arbeidsplasser enn bosatte arbeidstakere. Godkjente utbygginger kan øke differansen til mer enn 15 000. Differansen kan kalles arbeidsplassunderskudd eller nettoutpendling. Den økende geografiske ubalansen gir utfordringer i form av transport og klimagassutslipp.

Bystyret ga ved endelig behandling av gjeldende kommuneplan(15.06.15, sak 100/15) føringer for en tydeligere prioritering av samordnet areal og transportplanlegging:

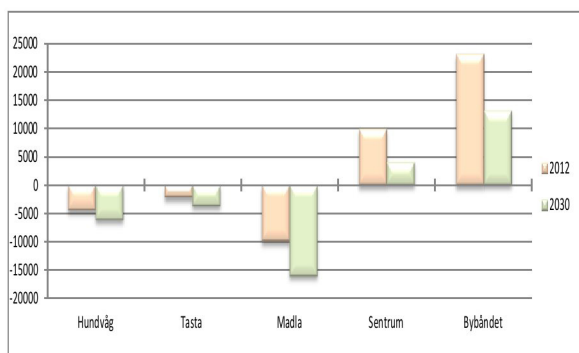
Stavanger bystyre ønsker et sterkt fokus på samordnet areal og transportpolitikk og ber derfor om et forpliktende samarbeid mellom kommunene i vårt felles bo- og arbeidsområde, som sikrer en rekkefølge i utbygging og transformasjon av områder som støtter opp om dette.

Det pågår eller vedtatt igangsatt prosesser for å videreutvikle den allerede etablerte re-

gionale samordning. Som oppfølging av det statlige bidraget inn i Bypakke Nord Jæren pågår arbeid med etablering av byutviklingsavtaler mellom staten og de fire kommunene på Nord Jæren. Byutviklingsavtale skal sikre forpliktende samarbeid mellom staten, fylkeskommune og kommunene om arealbruken i storbyområdet. Målet er å sikre en arealbruk som bygger opp under miljøvennlig transport.

I byutviklingsavtalene vil det antagelig tas inn føringer for tema som skal behandles ved oppdateringen av Regionalplan Jæren. Oppdateringen av regionalplanen ble vedtatt 26.04.16 av Fylkestinget. En viktig føring for oppdateringen er at den skal bidra til å ivareta nullvekstmålet, og at veksten i persontransporten skal skje med kollektivtransport, sykkel og gange. Som en konsekvens av dette vil mer målrettet styring av det handlingsrommet regionalplan og kommuneplanen(e) gir, bli et tema.

Betydningen av en målstyrt byutviklingsstrategi i tider med moderate/normaliserte vekstforventninger vil øke. En tydelig byutviklingsstrategi som bidrar til å sikre tilstrekkelig vekstkraft til de prioriterte, best tilgjengelige områdene er med på å sikre og utvikle attraktivitet. Etableringen av Stavanger utvikling KF stiller og skjerpede krav til kommuneplanen som overordnet styringsverktøy. Foretaket skal følge opp og gjennomføre kommunens utbyggingspolitikk. Kommuneplanen bør da, sammen med særlig utbyggingsplanen, utvikles med en mer tydelig retning innenfor det handlingsrommet planen gir i dag.

Figur 10. Sonevis arbeidsplassdekning i Stavanger, inndelt i fem soner, i 2012 og framskrevet 2030. Soner med arbeidsplassoverskudd har plusstall.

Planbehov:

- Revidere kommuneplanens byutviklingsstrategi for å etablere en tydeligere samordning mellom rekkefølge i arealutvikling (byomforming og feltutbygging), virkemiddelbruk for arealutnyttelse/parkering og utbygging av transportsystemet.
- Behov for å utføre utredning i kommuneplanarbeidet av transportkonsekvenser ved geografisk balanse/ubalanse mellom antall arbeidsplasser og antall boliger.
- Oppdatere kommunens utbyggingsplan.

3.3.2 Klimatilpasning

Uten omfattende internasjonale tiltak for å redusere utslippene av klimagasser vil klimaendringene kunne bli vidtrekkende. Havnivåstiging vil gjøre lavtliggende områder sårbare for oversvømmelser. I tillegg vil faren for ekstreme værhendelser øke. Utviklingslandene er særlig sårbare for en slik utvikling, men også vi møter utfordringer i form av havstigning, mer ekstremvær og store og intense nedbørmengder. Klimatilpasning handler om å begrense eller unngå ulemper av klimaendringer, og dra nytte av eventuelle fordeler. Klimaendringer kan endre forutsetningene og rammene for mange av kommunens oppgaver, som hvor det kan bygges, hvilke helsetjenester befolkningen vil behøve, hvilke bedrifter og næringsliv kommunen bør legge til rette for og forvaltning av naturen.

Temaet klimatilpasning skal vektlegges enda sterkere ifølge Bystyrets bestilling ved vedtak av gjeldende kommuneplan. Planarbeidet må inkludere en egen risiko- og sårbarhetsanalyse om klimaendringer også som følge av at togradersmålet ikke nås. Gjennom å kartlegge konsekvenser av endrede vindforhold, økt og mer intens nedbør, økt temperatur og luftfuktighet, høyere havnivå og økt fare for erosjon og flom får kommunen oversikt over hvilke forebyggende tiltak og virkemidler som bør iverksettes.

Planbehov:

- **Risiko- og sårbarhetsanalyse om klimaendringer som følge av at togradersmålet ikke nås skal utarbeides.**
- **Analysen i første kulepunkt vil danne grunnlag for utarbeiding av klimatilpasningsstrategi, som er en forutsetning for framstilling av kommunens første klimatilpasningsplan.**

3.4 Velferd og folkehelse

3.4.1 Sosiale ulikheter

Sammenliknet med mange andre land er inntekt, utdanning, helse, bolig og andre velferdsgoder jevnt fordelt i Norge. Felles sosialt sikkerhetsnett har betydd mye for å jevne ut levekår, og ambisjonen om å gi alle lik adgang til grunnleggende velferdsordninger står sentralt i den norske velferdsmodellen. Likevel øker den sosiale ulikheten i Norge, og ulikheten reproduseres i stor grad. Enkelte grupper er mer sårbare enn andre. Mange innvandrerbarn vokser opp i familier med lav inntekt, og i mange tilfeller varer situasjonen over tid. Det er sammensatte årsaker til sosiale ulikheter, men de sosioøkonomiske forklaringene, utdanning, inntekt og arbeid, ser ut til å være av stor betydning.

Barnehager og skoler når barn uavhengig av sosiale skillelinjer, og er derfor sentrale arenaer for utjevning av sosial ulikhet. Barnehagene og skolene skal bidra til å gi barn og unge den kompetansen den enkelte og samfunnet trenger i framtiden. Gode grunntjenester innen barnehage- og skoleområdet er et viktig ledd i forebygging, tidlig innsats og morgendagens verdiskapning. Erfaringer viser at det er et økende antall barn og unge som trenger et tilrettelagt og tilpasset barnehage- og skoletilbud. Tidlig innsats er derfor et prioritert område for å forebygge framtidig uhelse og levekårsutfordringer. Omfanget av de tilrettelagte tilbudene må jevnlig vurderes opp mot kompetansebygging i de ordinære tjenestene slik at barn og unge med ulike former for sårbarhet blir oppdaget i tide.

Kvaliteten i barnehagene og skolene henger nøye sammen med tilstrekkelig kompetanse. Barnehagene og skolene i Stavanger holder samlet sett et høyt nivå som må videreutvikles for å kunne opprettholde god kvalitet i takt med endrede rammebetingelser.

Befolkningen blir stadig bedre utdannet, men en del unge har problemer med å gjennomføre utdanningsløpet, og blir dermed stående utenfor arbeidslivet. Utenforskap i voksen alder har ofte sammenheng med oppvekst og levekår tidlig i livet. Omsorgssvikt,

barnefattigdom, rus og psykiske lidelser øker sannsynligheten for å falle ut av videregående opplæring. Folkehelseprofilen for Stavanger viser at 22 prosent av elevene faller ut av videregående skole. Dette fører til dårlig integrering i samfunnet der utdanning og arbeid er viktige arenaer for deltakelse. Livsløp som ender i utenforskap, er utfordrende for den enkelte, samtidig som det utfordrer kommunen i arbeidet med tidlig innsats overfor sårbare grupper og planlegging for bedre inkludering.

Levekårsundersøkelser viser at Stavanger har lappeteppestruktur uten klar øst-vest deling, noe som gir oss et fortrinn i forhold til andre storbyer. Men denne strukturen utfordres, og utviklingen går i retning av mer sammenhengende områder med levekårsutfordringer. Den sjette levekårsundersøkelsen avdekket et sammenhengende, sentrumsnært område med levekårsutfordringer, Figur 11. Området har form av en omvendt U som figuren viser. Denne utviklingen blir studert nærmere i den sjuende levekårsundersøkelsen som legges fram i 2016. Sammen med større inntektsulikheter enn i landet for øvrig og forskjell i forventet levealder mellom de med lav og høy utdanning, peker dette i retning av større sosiale ulikheter i levekår, levevaner og helse.

Figur 11. Rød bue indikerer det som utgjør et sammenhengende sentrumsnært område med levekårsutfordringer.

Planbehov:

- Vi har behov for mer kunnskap til kommunepolararbeidet om utviklingen knyttet til et sammenhengende, sentrumsnært område med levekårsutfordringer.
- Det er behov for revisjon av Strategiplan folkehelse – det gode liv i Stavanger – 2013-2029.
- Det er behov for levekårsløft i større deler av det sammenhengende, sentrumsnære området med levekårsutfordringer.
- Vi har behov for oppdaterte framskrivningstall som innspill til flerbruksplanene på skole- og barnehageområdet.
- Det er behov for oppdaterte kvalitetsplaner og -meldinger på skole- og barnehageområdet.
- Det er behov for systematisk og helhetlig planlegging for bedre å inkludere barn som lever i familier med lavinntekt i Stavanger, jf. tiltaksplan 2014-2018 – «Barn vil være med».

3.4.2 Levevaner og helsetilstand i endring

Grunnlaget for god helse legges tidlig i livsløpet. Barn og unge spiser for mye sukker og for lite frukt og grønt. Fysisk aktivitetsnivå reduseres markant i ungdomsårene, og bare halvparten av 15-åringene tilfredsstiller rådet om minst 60 minutters daglig fysisk aktivitet. Kun 20 prosent av voksne og eldre oppfyller rådet om minst 30 minutter daglig fysisk aktivitet. I Stavanger er andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de er fysisk inaktive, noe lavere enn ellers i landet, men samtidig viser kommunens folkehelseprofil at nærmere en av fem 17-åringer er overvektige.

Konsekvensen av usunne levevaner er at flere sliter med overvekt og fedme, noe som fører til at flere får diabetes type 2, med økt risiko for hjerte- og karsykdommer. Det ventes dessuten en økning av KOLS, samt økt forekomst av kreft og demens som følge av økt levealder.

Ungdomsundersøkelsene viser at de fleste ungdommene i Stavanger har en god oppvekst. Majoriteten av de unge er opptatt av å gjøre det bra på skolen, holde seg i form og å avstå fra røyking og hyppig bruk av rusmidler. Flere unge i Stavanger er fornøyd med nærmiljøet

sitt enn gjennomsnittet for unge i Norge. En del unge har psykiske helseplager. 19 prosent av jentene og seks prosent av guttene rapporterer om markante depressive plager. Blant jentene i Stavanger er det mer negative tanker om seg selv og sin egen kropp i 2013 enn det var i 2010.

Folkehelseinstituttet viser i en fersk rapport at til tross for at befolkningen i Norge både har økt og blitt eldre, har den samlede sykdomsbyrden falt fra 1990 til 2013. En viktig årsak til dette, er nedgangen i tapte leveår som følge av hjerte- og karsykdom. Bare et titalls av de drøyt 300 sykdommene som er inkludert i sykdomsbyrderapporten, viser økning fra 1990 til i dag. Blant disse er Alzheimers, KOLS, lungekreft og prostatakreft. Ruslidelser fra illegale rusmidler er den tilstanden som har hatt størst økning i sykdomsbyrde fra 1990 til i dag.

Nasjonale framskrivninger viser at vi kan forvente en økning på 9,5 prosent for personer med demens i Norge innen 2020 og 43 prosent økning innen 2030. Med utgangspunkt i de nasjonale tallene, som igjen baserer seg på utenlandske data om forekomst, vil antallet personer med demens i Stavanger øke fra om lag 2000 i 2015 til 2300 i 2020 og 3000 i 2030. Dessuten er befolkningen i Stavanger overrepresentert når det gjelder nye tilfeller av lungekreft. En økning i livsstilssykdommer og flere eldre vil over tid legge større press på kommunens helse- og velferdstjenester.

Folkehelseinstituttet viser at muskel- og skjelettsykdommer gir flest år med redusert livskvalitet. I tillegg er psykiske lidelser og ruslidelser blant de viktigste årsakene til helsetap i Norge. Psykiske lidelser bidrar betydelig til helsetap i alle aldersgrupper, mens helsetap knyttet til muskel- og skjelettsykdommer øker med alder. Angstlidelser og depressive lidelser er spesielt store sykdomsbyrdegrupper. Omtrent en tredjedel av helsetapet blant unge og voksne skyldes psykiske lidelser, og en framtidig utfordring vil være tidlig og effektiv forebygging som bidrar til god psykisk helse.

Innvandrerbefolkningen er, i likhet med befolkningen for øvrig, ingen homogen gruppe. Innvandreres helse varierer, og bruken av helsetjenester er heller ikke lik. En voksende

innvandrerbefolkning vil også kreve at kommunen må øke kunnskapen om forskjeller i helseatferd. Det er et stort kompetansebehov blant helse- og omsorgspersonell om innvandrersgruppers helse, sykdomsforståelse, risikofaktorer og om sammenhengen mellom migrasjon og helse. I tillegg er kjennskap til kulturelle utfordringer viktig for å sikre innvandrere en likeverdig helse- og omsorgstjeneste.

Det er høye forventninger til kommunale tjenester, både med hensyn til kvalitet, volum og individuell tilpasning. Grenseoppgangene mellom eget ansvar og det offentliges ansvar vil bli diskusjonspunkter framover. Med velstandsøkningen har mange eldre stadig bedre helse. Samtidig lever vi med sykdommer lenger. Som følge av bedre personlig økonomi og tilgang til hjelpemidler, er mulighetene for å klare seg selv i egen bolig blitt vesentlig større. Kommunens tjenester må understøtte viljen og evnen til egenmestring og egenomsorg. Forskning, nytenking og samarbeid blir viktig for å planlegge nye løsninger og arbeidsmåter.

Både endringer i sykdomsbildet og hvor mange det gjelder, stiller kommunen overfor nye utfordringer knyttet til kompetansebehov og tjenestetilpasning. Tidlig innsats, forebygging og rehabilitering skal gi bedre tjenester og mer selvhjulpne brukere og utsette mer omfattende hjelpebehov. Samtidig vil nye diagnoser, behandlingsformer og arbeidsmåter føre til behov for ny, mer spesialisert men også større bredde i kompetansen til ansatte i de kommunale helse- og velferdstjenestene. Tilgangen på fagpersonell blir en utfordring, i Stavanger som ellers i landet, når det blir færre i yrkesaktiv alder og flere innbyggere med ulike hjelpebehov. Usikkerheten i arbeidsplassutviklingen i regionen kan bli et tilleggsmoment i rekrutteringen til oppvekst- og levekårsfeltet.

Gjennom folkehelseloven har kommunen et krav om å holde løpende oversikt over folks helsetilstand og levekår, pluss hvert fjerde år lage en rapport som dokumenterer disse forholdene. Stavanger kommune følger utviklingen i levekår/helse ved hjelp av flere enn 60 måleindikatorer. Her inngår statistikk som går på tvers av kommunens ulike avdelinger og tjenesteområder, som levekårsundersøkel-

sene, folkehelseprofilene, Stavanger-statistikk og Ungdataundersøkelsene.

På verdensbasis er fysisk inaktivitet definert som den fjerde største risikofaktoren for død av ikke-smittsomme sykdommer.⁴ Fysisk inaktivitet er en global pandemi som er ansvarlig for over 5 millioner dødsfall årlig gjennom sin effekt på flere ikke-smittsomme sykdommer. Det er en klar sammenheng mellom fysisk aktivitet og tilgang til gode og nære rekreasjonsområder.⁵ Når byen vokser settes naturen, grønne områder og kulturmiljøer under press.

Gjeldende kommuneplan bestiller en helhetlig plan for parker og grøntområder som definerer den langsiktige grønnstrukturen og forbindelser i bystrukturen.

Planbehov:

- Det er til kommuneplanarbeidet og annen planlegging behov for bedre oversikt over innbyggernes helsetilstand og de positive og negative faktorene som kan virke inn på denne, slik som levekår og oppvekstforhold.
- Temaplan for helse-, sosial- og omsorgstjenester er under utarbeiding. Temaplanen skal være grunnlagsdokumentet for en felles retning for hele levekårsområdet, som møter framtidens utfordringer og som er økonomisk og faglig bærekraftig. Det er behov for revisjon av flere fagplaner innenfor levekårsområdet som følge av nye overordnede føringer og ny kunnskap, bl.a. Boligsosial handlingsplan, Ruspolitisk handlingsplan, Plan for psykisk helsearbeid, Plan for helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming, demensplanen samt Strategi for implementering av velferdsteknologi.

- Det er behov for analyser av kompetansebehov innen helse- og omsorgstjenestene framover. Analysene må utrede tilgangen på arbeidskraft og typen kompetanse som trengs. Forskning rundt nye arbeidsmåter og effekten av ulike tiltak for tjenestetilpasning trengs også for å utvikle tjenestene til innbyggerne.
- Blågrønn plan som omfatter den bynære grønnstrukturen, prioritering og fordeling av lekeplasser, sosiale møteplasser, aktivitetsanlegg og lokal overvannshåndtering.

4 http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/global_health_risks/en/

5 [http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(15\)01284-2/fulltext](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(15)01284-2/fulltext)

4 Framtidsbilder

Mye usikkerhet er knyttet til utfordringene. I forbindelse med befolkningsframskrivingen for 2016 ble det utarbeidet tre framtidsbilder for utviklingen i Stavanger kommune. Framtidsbilder kan øke forståelsen for hva som kan skje i framtiden, og kan derfor være et velegnet redskap for strategisk tenkning. Framtidsbilder kan bidra til økt innsikt i sammenhenger mellom ytre påvirkningstrender og eget handlingsrom. Dette kan gi kunnskap og innsikt om framtidige muligheter og trusler, samt gi rom for nytenkning og nye vegvalg. Formannskapet tok i møte 10. desember 2015 tre framtidsbilder for befolkningsutviklingen til orientering.

I forbindelse med kommende rullering av kommuneplanen vil framtidsbildene videreutvikles som del av grunnlaget for å drøfte utviklingstrekk og utfordringer.

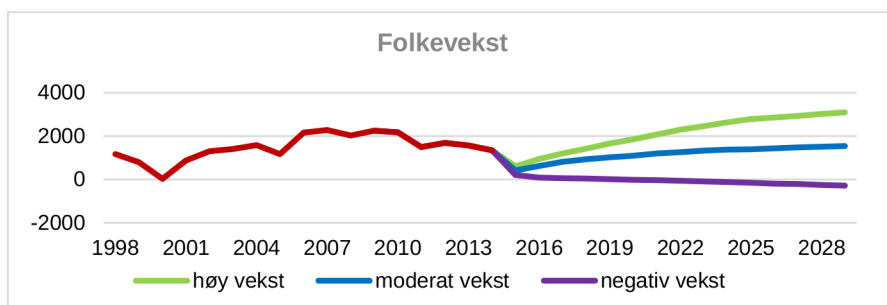
Framtidsbildene består av både relativt sikre og usikre drivkrefter. Blant de drivkreftene vi regner som sikre, er eldrebølgen, global oppvarming og fortsatt rask teknologiutvikling. Blant de usikre er viljen til å gjennomføre tiltak for å motvirke klimaendringer, evnen og viljen til å ta i bruk ny teknologi i næringsutviklingen og makroøkonomiske utviklingstrekk (oljepris, rente). Kommunens viktigste rolle blir å utnytte eget handlingsrom til å møte framtidige muligheter og trusler.

Framtidsbildet **negativ vekst** har en folkevekst på tilnærmet 0 prosent per år. Stavanger har ikke hatt negativ folkevekst i noe år etter 1965. Framtidsbildet negativ vekst gir reduksjon av alle aldersgrupper yngre enn 50 år. Veksten i aldersgruppene eldre enn 70 vil være tilnærmet lik alternativene moderat og høy vekst.

Forsørgelsesbyrden øker sterkt. Alternativet er basert på at reduksjonen fra 2014 i antall arbeidsplasser videreføres ut framskrivingsperioden og at omstilling ikke lykkes. Alternativet vil gi høy arbeidsløshet og betydelige sosiale problemer. Kommunen vil få svært presset økonomi.

Framtidsbildet **moderat vekst** har en årlig folkevekst på 0,9 prosent per år som er lik gjennomsnittet for perioden 1965 – 2005, da Oljedirektoratet etablerte seg i Stavanger, sammen med Statoil og andre oljerelaterte selskaper. Oljeplattformer ble bygd og forsyningsanlegg etablert i regionen. Alle aldersgrupper har vekst og forsørgelsesbyrden vokser moderat. Alternativet er basert på vellykket omstilling – og næringsutvikling som blir like sterk som i oljeepoken fram til 2005. Dersom veksten styres med sikte på optimal utnytting av infrastrukturen, vil kommunen kunne sikre seg handlingsrom til å utvikle et godt samfunn

I femårsperioden 2006 – 2010 hadde Stavanger historiens største folkevekst på grunn av særlig stor aktivitet i petroleumsvirksomheten, som falt sammen med åpning av arbeidsmarkedet i Norge for arbeidskraft fra nye EØS-land. Framtidsbildet **høy vekst** når folkeveksten fra femårsperioden 2006 – 2010 om nesten ti år. Høy vekst har en vekst

Figur 12. Framskrevet årlig folkevekst som følge av de tre framtidsbildene.

på i gjennomsnitt 1,6 prosent per år. Alternativet baseres på ny stor aktivitet i petroleumsvirksomheten sammen med årlig mottak av et stort antall flyktninger – først flyktninger fra krigshandlinger i Midtøsten, seinere klimaflyktninger fra Bangladesh og Afrika. De tre framtidsbildene har ulik utvikling av:

- Arbeidsplassutvikling
- Nettoinnpendling
- Sysselsettingsutvikling
- Sysselsettingsprosent
- Folkevekst

Figur 13 under viser sammenhengen mellom arbeidsplassutvikling og folkevekst. Sysselsettingsutviklingen blant kommunens befolkning styres av utviklingen av arbeidsplasser i kommunen fratrasket økt nettoinnpendling. Folkeveksten er resultatet av sysselsettingsutviklingen delt på sysselsettingsprosenten.⁶ Sysselsettingsprosenten dannes av flere elementer som vist på figuren og omtalt under.

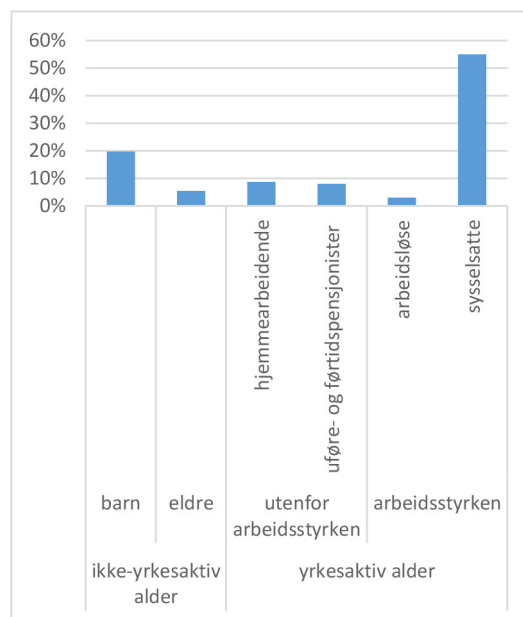
Figur 13. Modell for befolkningsframskriving med utgangspunkt i forventninger om arbeidsplassutvikling.

Befolkningen består av personer i og utenfor **yrkesaktiv alder**. Frukthet og aldring er behandlet i kapitlet om befolkningsutvikling. Aldringen i befolkningen bidrar til å redusere den yrkesaktive del av befolkningen. Arbeidsinnvandrere er i arbeidsdyktig alder, og stor arbeidsinnvandring øker den yrkesaktive del av befolkningen.

Andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder utenfor arbeidsstyrken har vært relativt stabil de siste tjue år. **Hjemmearbeidene**s andel er redusert mens **uføre- og førtidspensjonister**s andel er tilsvarende økt. Andelen som deltar i arbeidsstyrken framover i tid vil ikke minst bli påvirket av hvor godt vi lykkes å integrere flyktninger og innvandrere i arbeidslivet.

⁶ Andel av folkemengden som er sysselsatt.

⁷ Meld.St. 12 (2012-2013)

Figur 14. Sysselsettingsprosent til høyre i figur over, er et resultat av flere elementer.

Arbeidsstyrken består av **sysselsatte og arbeidsløse**. Fram til 2015 hadde vi lav arbeidsløshet og tilsvarende høy sysselsetting.

Under omstillingen må vi kanskje gjennom en periode med lavere sysselsetting og økt arbeidsløshet.

Det er viktig å legge til rette for at alle som kan, deltar i arbeidslivet framfor å motta ytelser fra det offentlige. Ifølge perspektivmeldingen⁷ vil det bli nødvendig med betydelige innstramminger på offentlige budsjetter dersom vi ikke lykkes med å øke arbeidstilbudet. Ifølge meldingen er det tiltak for utsatt avgangsalder, høyere gjennomsnittlig arbeidstid og best mulig inkludering av grupper med lav deltakelse i arbeidsmarkedet som peker seg ut.

Planbehov:

- I kommuneplanarbeidet utredes tre framtidsbilder med ulik utvikling av arbeidsplassutvikling, nettoinnpendling, sysselsettingsutvikling, sysselsettingsprosent og folkevekst.

5 Evaluering av Kommuneplan 2014-2029

Kommuneplan 2014-2029 ble vedtatt av Bystyret 15. juni 2015. Da planen nylig er vedtatt, vil revisjonsbehov i stor grad begrense seg til å klarlegge om det er nye utviklingstrekk og utfordringer kommunen må forholde seg til. Planstrategien definerer planoppgaver og utredninger for Kommuneplan 2019-2031(2035).

6 Planbehov i perioden 2016-2020

Prioritert planarbeid i Kommunal planstrategi for perioden 2016-2020 vises i tabell 1. Tabellen viser eksisterende planer som skal rulleres og nytt planarbeid som skal startes opp. Oversikten over prioritert planarbeid er sortert på de tre utfordrings- og mulighetstemaene. Overordnet planarbeid, som berører alle utfordringsområdene er vist som egen kategori, **Overordnet planbehov**. Videre er planarbeid for en **Handlekraftig organisasjon** vist i egen kategori.

Tabell 1 Kommunens prioriterte overordnede planarbeid i perioden 2016-2020.

OVERORDNET PLANBEHOV			
Plan	Ny plan eller rullering	Plantype	Kommentar
Kommuneplan 2019-2031	Rullering	Kommuneplan	Samordningsmøter med Finnøy og Rennesøy kommuner.
Handlings- og økonomiplan	Løpende		
Oversikt kommunens langsiktige investeringsbehov (8-12 år)	Ny	Utredning	
Befolkningsframskriving. I samarbeid med Sandnes, Sola og Randaberg. Framtidsbilder utarbeides som del av grunnlaget for framskrivingene.	Årlig	Utredning	
Boliganalyse. I samarbeid med nabokommunene Sandnes, Sola og Randaberg.	Ny	Utredning, som del av kommuneplanarbeidet.	
Utbyggingsplan	Rullering	Temaplan	
Beredskap og samfunnsikkerhet	Ny	Temaplan	

KOMMUNEN SOM HANDLEKRAFTIG ORGANISASJON			
Planbehov			
Plan	Ny plan eller revisjon	Plantype	Kommentar
Strategisk kompetansestyring	Rullering	Strategiplan	
IKT-strategi 2014-2017	Rullering	Strategiplan	
Arbeidsgiverstrategi 2013-2025	Rullering	Strategiplan	
Strategi for likestilling og mangfold 2013-2020	Rullering	Strategiplan	
Digitaliseringsstrategi 2014-2029	Rullering	Strategiplan	
Kommunikasjonsstrategi	Ny	Strategiplan	
Anskaffelsesstrategi for Stavanger kommune 2014-2017	Rullering	Strategiplan	
Finansreglementet	Rullering		
Plan for etikk og forebygging av misligheter og korrupsjon	Ny	Temaplan	

OMSTILLING – SYSSELSETTING, BEFOLKNINGSUTVIKLING OG BOLIGTILBUD			
Planbehov			
Plan	Ny plan eller revisjon	Plantype	Kommentar
Strategisk næringsplan	Revisjon	Temaplan	
Strategi for Innovasjon, forskning og smartby.	Ny	Strategi	
Strategi for internasjonalisering.	Ny	Strategi	
Strategi for regionale næringsområder - videreutvikling	Rullering	Utføres som del av kommuneplanrulleringen	
Overordnet og samlet ramme og behov for kommunale investeringer i 8-12 års perspektiv.	Ny	Utredning som grunnlag for HØP	
Boligsosial handlingsplan		Temaplan	

UTFORDRING: Klimarobust og attraktiv by				
Planbehov				
Klima- og miljøplanen	Rullering	Handlingsplan		
		Mål og strategier fra klima- og miljøplanen løftes inn i kommuneplanen.		
Byutviklingsstrategien gjøres mer handlingsrettet. Transportkonsekvenser ved geografisk balanse/ubalanse mellom antall arbeidsplasser og antall boliger.	Rullering	Utføres som del av kommuneplan		
Risiko- og sårbarhetsanalyse om klimaendringer som følge av at togradersmålet ikke nås.	Ny	Utredning		
Blågrønn plan inkl Hafrsfjord)	Ny/rullering	Kommunedelplan eller som del av kommuneplanen.	Prioritering og fordeling av lekeplasser, sosiale møteplasser, aktivitetsanlegg og lokal overvannshåndtering.	
Klimatilpasningsstrategier	Ny	Strategi	En forutsetning for framstilling av kommunens første klimatilpasningsplan.	
Hovedplan for vannforsyning, vannmiljø og avløp	Rullering			
Beredskap og samfunnssikkerhet	Ny	Temaplan		
Krisehåndtering	Ny			
Kommunedelplan for kunst og kultur	Ny	Kommunedelplan		
Utvikling av flerkulturell by som fremmer inkludering.		Utføres som del av kommuneplan		
Interkommunal kommunedelplan for Forus	Ny	Interkommunal kommunedelplan.		
Kommunedelplan for Sentrum	Ny	Kommunedelplan		

UTFORDRING: Velferd og folkehelse			
Planbehov			
Barnehagebruksplan	2015, rullering	Temaplan	
Skolestrukturplan	2015, rullering	Temaplan	
Barn- og unges oppvekstvilkår	Ny	Temaplan	
IKT-strategiplaner for skole (2013-2020) og barnehager (2016-2019).		Temaplaner	Handlingsplaner rulleres årlig.
Fireårige kvalitetsplaner med årlige meldinger på områdene skole-, SFO- og barnehager. Kompetanseplan for barnehagene. Plan for samarbeid mellom barnehage og skole/SFO.	2016-2019, rullering	Temaplaner	
Strategiplan folkehelse, årlig folkehelsemelding. Gjennomføring av levekårsløft.	2013-2029, rullering	Temaplan	Planrevisjon folkehelseplan i 2017. Levekårsløft på Storhaug 2014-2017.
Omsorgsbygg 2030	Ny	Temaplan	Om behovet for alternative boformer og sykehjemsplasser for eldre, fysisk og psykisk funksjonshemmede, mennesker med psykiske lidelser og mennesker med rusmiddelavhengighet.
Helhetlig plan for helse-, sosial- og omsorgstjenester.	Ny	Temaplan	Grunnlagsdokumentet for en felles retning for hele levekårsområdet
Fag – og strategiplaner innenfor levekårsområdet, bl.a. på områdene boligsosialt arbeid, psykisk helsearbeid, rusfeltet, demens, tjenester til mennesker med utviklingshemming, velferdsteknologi.	Rullering	Temaplaner	Revisjon som følge av nye overordnede føringer og ny kunnskap.
Kompetansebehov innen helse- og omsorgstjenestene.	Ny	Utredning	Tilgangen på arbeidskraft og typen kompetanse som trengs.

Vedlegg 2

Bystyrevedtak 15.06.15

Bystyret vedtok 15.06.15 ved sluttbehandling og egengodkjenning av gjeldende kommuneplan (sak 100/15) oppfølgingsoppgavene under tilrulling av ny kommuneplan. Vedtaket vil innarbeides i planprogram for rulleringen av kommuneplanen:

A1. Målsetningen om å redusere utslipp av klimagasser skal forsterkes ytterligere ved neste rulling. Kommuneplanen skal da ta ytterligere grep for å sikre fossilfrie energi- og varmeløsninger og hvordan stimulere til en fossilfri transportsektor.

A2. Temaet klimatilpasning skal også vektlegges enda sterkere. Planarbeidet ved neste rulling må også inkludere en egen risiko- og sårbarhetsanalyse om klimaendringer også som følge av at 2 graders målet ikke nås. Gjennom å kartlegge konsekvenser av endrede vindforhold, økt og mer intens nedbør, økt temperatur og luftfuktighet, høyere havnivå og økt fare for erosjon og flom får kommunen oversikt over hvilke forebyggende tiltak og virkemidler som bør iverksettes.

A3. Stavanger bystyre ønsker et sterkt fokus på samordnet areal og transportpolitikk og ber derfor om et forpliktende samarbeid mellom kommunene i vårt felles bo og arbeidsområde, som sikrer en rekkefølge i utbygging og transformasjon av områder som støtter opp om dette.

A4. I framtidige planer legges det til rette for større bruk av scenariealternativer, da særlig knyttet til prioriteringer ved lav, medium og høy befolkningsvekst.

B1. Stavanger bystyre står fast på at området ved Gimle gård ikke skal omdisponeres til bolig i framtidige kommuneplaner. Området skal derfor ved neste rulling sikres som landbruk og kulturlandskap i sammenheng med friområdet ved Stokkavatnet.

B2. Det legges fram en sak som sikrer en varig avklaring av eiendom i området BO9, Roaldsøy, og eventuell tilstøtende områder rundt brygge naustområdet rundt bukta, i tråd med signalene fra Fylkesmannen.

B3. Det legges fram forslag til reguleringsplan for innpassing av turveg ved Little Stokkavatn som hensyntar områdets særskilte naturkvaliteter.

B4. Det legges til grunn at det må foretas registreringer i henhold til naturmangfoldsloven før Stavanger kommune kan vurdere om-disponering av området SBH1, Austre Åmøy.

B5. Stavanger bystyre er opptatt av at samfunnet på Austre Åmøy kan utvikles bærekraftig. Det er derfor viktig at det sikres tilstrekkelige gode arealer til offentlige/ allmennyttige formål, sammen med boliger, knyttet til den viste omdisponering av BO4.

B6. Stavanger bystyre forholder seg til at området BO10 er del av regional grøntstruktur og ber om at det ved framtidig regulering ses i sammenheng med dagens bruk som nært naturområde for Jåtten barnehage.

B7. Området B06 Nordbø på Austre Åmøy skole søkes løst senest i neste rulling av kommuneplan prosessen starter så raskt som mulig.

Vedlegg 3

Samarbeidsoppgaver for kommunene i storbyområdet

Stavanger, Sandnes, Sola og Randaberg hadde ved inngangen til sist valgperiode et samarbeid om innholdet i planstrategiene. Samarbeidet var relativt omfattende, med blant annet politiske verksted i forbindelse med felles formannskapssamlinger. Resultatet var at det ble pekt på felles planoppgaver, blant annet arbeid med felles kommunedelplan for Forus.

For å sikre fortsatt samordning mellom kommunene i arbeidet med planstrategiene er det denne gang gjennomført et administrativt arbeid med å peke på felles utfordringer.

De felles utfordringene som er pekt på, er konkretisert i forslag til planstrategi for Stavanger. Tilsvarende er tatt med planstrategier for Sandnes, Sola og Randaberg.

Næringsutvikling og innovasjon

Vedvarende lave oljepriser gir dyptgripende konsekvenser for næringslivet i regionen. Vi går trolig inn i det som vil bli en mer varig omstillingsprosess. Olje- og gassindustrien vil være viktig i flere tiår framover, men bør i langt større grad bli supplert av andre næringer. Dagens situasjon med lav oljepris har konsekvenser for kommunene, eksempelvis gjennom økende arbeidsledighet, reduserte skatteinntekter og lavere vekst og mer usikkerhet om utviklingen.

Gjennom en felles, offensiv satsing på innovasjon kan nye næringer vokse fram. Helse- og informasjonsteknologi, mat og fornybar energi er pekt ut som næringer med stort potensial, men vi må også ha virkemidler som støtter opp om andre initiativ. Regionen er kjent for sin «grunder-ånd» som det aktivt må bygges opp om framover.

Regionens utviklingsmuligheter er tett knyttet til og avhengig av utviklingen av universitets- og høyskolemiljøet i regionen. Storbyområdet bør utnytte forsknings- og innovasjonsressursene gjennom et tettere samarbeid mellom næringsliv, forskningsmiljø og kommunene.

Det er også viktig å støtte opp om og videreutvikle eksisterende næringsmiljø. Storbyområdet har flere næringsområder av regional og nasjonal betydning. Interkommunal kommunedelplan for Forus vil i denne sammenheng legge til rette for videreutvikling av det mest sentrale næringsområdet i storbyområdet.

Samarbeidsoppgaver

Strategisk næringsplan 2013-2025 peker på sentrale muligheter og utfordringer for utvikling av næringslivet i Greater Stavanger-kommunene. Planen bygger på utdaterte forutsetninger. Storbykommunene vil be om revidert plan, med oppmerksomhet på

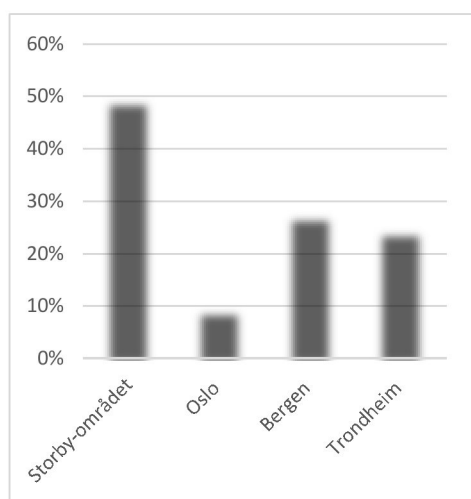
- Samarbeid mellom forskningsmiljøer, kommunene og næringslivet, herunder en konkret handlingsplan for å øke samarbeidet mellom institusjonene.
- Omstilling til nye næringer

Boligbygging - samarbeid om befolkningsprognoser

Storbykommunene har i lengre tid samarbeidet om befolkningsframskrivninger. Arbeidet anbefales videreført for å styrke den langsiktige planleggingen i storbyområdet. Samarbeidet bør utvides til å omfatte boliganalyser, som grunnlag for ytterligere samordning av boligpolitiske virkemidler mellom kommunene.

Storbyområdet har en vesentlig høyere andel store, frittliggende boliger enn de øvrige tre største byområdene. Vårt storbyområde har rundt 50 prosent eneboliger, mens Oslos andel er lavere enn 10 prosent. Nasjonale forventninger om kompakt byutvikling tilsier at vi i framtiden må bygge mer konsentrerte boligområder.

I dag disponerer en- og topersonshusholdninger i storbyområdet rundt 50 prosent av boligene som har fire rom eller mer. Mange av disse er eldre par og enslige. Dersom flere av disse velger å flytte til boliger med livs- løpsstandard, vil de kunne bo hjemme lenger uten behov for sykehjemsplass. Samtidig vil regionens tilbud av frittliggende boliger til familier som ønsker å etablere seg her økes.

Figur 15. Eneboliger i prosent av boligmassen

Samarbeidsoppgaver

Som del av kommuneplanarbeidet videreføres samarbeid om befolkningsframskrivninger, som utvides med en felles boliganalyse. Kommunene bør og utvikle framtidsbilder som viser ulike utviklingsløp.

Det igangsettes et interkommunalt samarbeid for å utvikle boligtyper/områder som gir bedre samsvar mellom innbyggernes boligbehov i ulike livsfaser og boligtilbudet.

Flyktningsituasjonen

Store flyktningsstrømmer har ankommet Europa og Norge de siste månedene. Regjeringen har bedt de store byene ta et særlig ansvar når denne situasjonen skal håndteres. Det er behov for å etablere store ordinære flyktningsmottak og vertskommunen har plikt til å gi beboerne nødvendig helsetjenester og barnevernstjenester. Etter tre måneder slår også rett til opplæring inn for grunnskole-

barn. Private aktører har i løpet av våren etablert flere akuttmottak i storbyområdet.

Behovet for bosetting er økt betydelig. Statlige myndigheter vurderer tillempinger i reglene for bosetting og introduksjonsprogrammet. For kommunene betyr dette at det må skaffes betydelig flere boliger, kapasiteten i tjenestene og ressurser i introduksjonsprogrammet må økes, plasseri barnehage, grunnskole og videregående skole økes og behovet for arbeidsplasser/arbeidstreningsplasser øker. Håndteringen krever bredt samarbeid både mellom kommunene, men også med lokalt næringsliv, frivillig sektor og staten. I tillegg er det vesentlig at kommunene får mulighet til å planlegge langsiktig, dvs. å starte integreringsarbeid allerede mens folk bor i ordinært mottak. Dette utfordrer gjeldende regelverk.

Samarbeidsoppgaver

Integrering må gis økt oppmerksomhet i kommuneplanene. Det bør utarbeides felles retningslinjer for aktuelle tema, f.eks. bosetting. Videre bør samarbeid om muligheter for arbeidspraksis, introprogram, norskkopplæring og involvering og deltakelse i samfunnsliv utvikles.

Avtaler for oppfølging av Bypakken

For å hindre alvorlige klimaendringer må vi omstille oss til et lavutslippssamfunn. Rundt 2/3 av klimagassutslippene i storbyområdet er fra transportsektoren. Storbyområdet kan dermed oppnå stor effekt for å redusere klimagassutslippene med tiltak på transportsektoren.

Vi står i en mer krevende situasjon enn de andre storbyene før omstillingen. Vårt byområde har lavest bruk av buss blant storbyene. Vi har halvparten så mange bussreiser som de andre storbyene – som også har andre kollektivtilbud som T-bane, bybane og trikk. Samtidig har storbyområdet sammenlignet med de øvrige storbyer i Norge, flest personbiler i forhold til folkemengden.

Et viktig element i arbeidet med å redusere veksten i transportarbeidet og sikre økt andel miljøvennlig transport er å samordne arealbruk med transportinfrastrukturen, både den etablerte og den nye som skal etableres. Staten inviterer nå til forpliktende samarbeid med kommuner og fylkeskommuner på dette området, gjennom byutviklingsavtaler. Ved å inngå slike avtaler forpliktes staten og kommunene til samarbeid om en byutvikling som understøtter investeringene i kollektivinfrastruktur, sykkel- og gangvegnett.

Samarbeidsoppgaver

Kommunene vil ha som ambisjon å inngå forpliktende avtaler med staten om samordnet arealtransportløsninger og utbygging av transportinfrastrukturen. Avtalene konkretiseres i kommuneplanene. Organisering av arbeidet skal avklares nærmere.

Kommunene bør og vurdere behovet for ytterligere felles tiltak for omstilling til lavutslippssamfunnet.

